

УДК 338.43

Шацька З.Я., д.е.н., професор
Київський національний університет технологій та дизайну

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Агропромисловий сектор є одним з ключових секторів економіки України, який є її драйвером, джерелом експорту та продовольчої безпеки. Водночас війна в Україні спричинила значні руйнування інфраструктури агропромислового сектору, розірвання логістичних ланцюгів, що вимагає пошуку системних підходів до відбудови. За результатами Оперативної оцінки збитків та потреб (RDNA4), які опубліковано урядом України, спільно з Групою Світового банку, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй у грудні 2024 року загальна вартість реконструкції та відновлення в Україні становить 524 мільярди доларів США (506 мільярдів євро) протягом наступного десятиліття, що приблизно у 2,8 рази перевищує оціночний номінальний ВВП України за 2024 рік [4].

Внаслідок дестабілізуючого впливу військових викликів підприємства агропромислового сектору стикнулися з наступними проблемами, серед яких:

- руйнування агропромислової інфраструктури та логістичних ланцюгів підвищує трансакційні витрати та одночасно знижує експортний потенціал країни;
- забруднення та замінування сільськогосподарських земель унеможлиблює виробництво сільськогосподарської продукції, що створює додаткові ризики для ведення сільського господарства та відтік інвестицій;
- втрата зв'язку між наукою, освітою та бізнесом, що призводить до недостатньої комерціалізації НДДКР та ускладнює розробку та впровадження агроінновацій;
- відсутність фінансування та інституційної координації в агропромисловому секторі внаслідок необхідності удосконалення механізмів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, обмеження доступу до інвестиційних інструментів для модернізації та відновлення;
- нестача людських ресурсів в агропромисловому секторі, що спричинена відтоком кваліфікованих фахівців закордон, складністю підготовки нових фахівців внаслідок руйнування навчальної інфраструктури, потреба у перепідготовці фахівців до роботи з новими агротехнологіями.

Незважаючи на низку ключових проблем з відновленням агропромислового сектору, сільське господарство залишається ключовим джерелом доходу для 30 відсотків населення України, з яких 12,6 млн осіб проживають у сільській місцевості [3]. Це визначає масштаб завдань, що стоять перед підприємствами агропромислового сектору в контексті післявоєнного відновлення.

Стратегічними напрямками інтеграційного розвитку агропромислового сектору в умовах післявоєнного відновлення є:

1. Смарт-спеціалізація і кластерна політика. Розбудова регіональних агрокластерів із фокусом на конкурентні ніші (органічне землеробство, переробка олійних культур, овочеві хаби-зони, біоенергетика) дозволять концентрувати сільськогосподарських товаровиробників, НДДКР, інвестиції. Перехід до смарт-спеціалізації забезпечить

політику, що спрямована на сильні місцеві конкурентні переваги та партнерство університетів із сільськогосподарськими підприємствами. Згідно Стратегії смарт-спеціалізації України, яка розроблена як Рекомендації щодо початку економічного відновлення після війни фондом GMFUS Україна повинна зосередитися на просуванні по ланцюжку створення вартості у своїх конкурентних секторах. Цього слід досягти шляхом спеціалізації, підвищення продуктивності праці та навчання робочої сили для максимізації експортних доходів та швидкого збільшення як економічного зростання, так і доходу на душу населення [2].

2. Інтеграція підприємств агропромислового сектору з університетами для проведення НДДКР. Створення платформ трансферу технологій, бізнес-інкубаторів та спільних лабораторій дасть змогу пришвидшити впровадження технологій точного землеробства (precision farming), біотехнологій, цифрових рішень покращить управління ланцюгами постачань. Необхідними стимулами для університетів стане активна участь у старт-ап екосистемі сільськогосподарських товаровиробників, участь в механізмах часткового співфінансування ННДКР підприємствами агропромислового сектору.

3. Подальша цифровізація агропромислового сектору. Впровадження систем супутникового моніторингу стану посівів, платформ для ринку землі, електронних сервісів для логістики та страхування урожаю, підвищить прозорість сільськогосподарського ринку, зменшить транзакційні витрати. Розробка навчальних курсів для фермерів, аналітичних хабів сприятиме підвищенню рівня кваліфікації персоналу сільськогосподарських підприємств.

4. Удосконалення моделей фінансування підприємств агропромислового сектору. Такі моделі можуть бути засновані на агробондах, гарантійних фондах, спеціалізованих кредитних програм для відновлення елеваторів та іншої інфраструктури агропромислового сектору. Особливо важливим у цьому напрямі є багатостороння координація донорів, міжнародних приватних інституцій і приватних інвесторів,

Таким чином, інтеграційний розвиток підприємств у післявоєнний період повинен спиратися на комплексний план заходів, один з яких запропоновано у білій книзі CSIS «План плану відновлення сільського господарства України» представлено основні елементи плану відновлення сільського господарства, який би забезпечив сільськогосподарський сектор України стабільним та економічно конкурентоспроможним майбутнім відповідно до інтеграції з ЄС. Після досягнення угоди про припинення вогню цей план може слугувати основою для офіційного плану відновлення сільського господарства України, схваленого урядом України та його партнерами [1].

Список використаних джерел:

1. План відновлення сільського господарства України. Центром стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS). 2025. URL: https://www.csis.org/analysis/blueprint-agricultural-recovery-plan-ukraine?utm_source

2. A Smart Specialization Strategy for Ukraine. Recommendations to Spark an Economic Rebound After the War. 2024. URL: https://www.gmfus.org/sites/default/files/2024-04/A%20Smart%20Specialization%20Strategy%20for%20Ukraine.pdf?utm_source

3. FAO emergencies and resilience. 2025. URL: https://www.fao.org/emergencies/where-we-work/UKR/en?utm_source

4. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. 2025. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released?utm_source